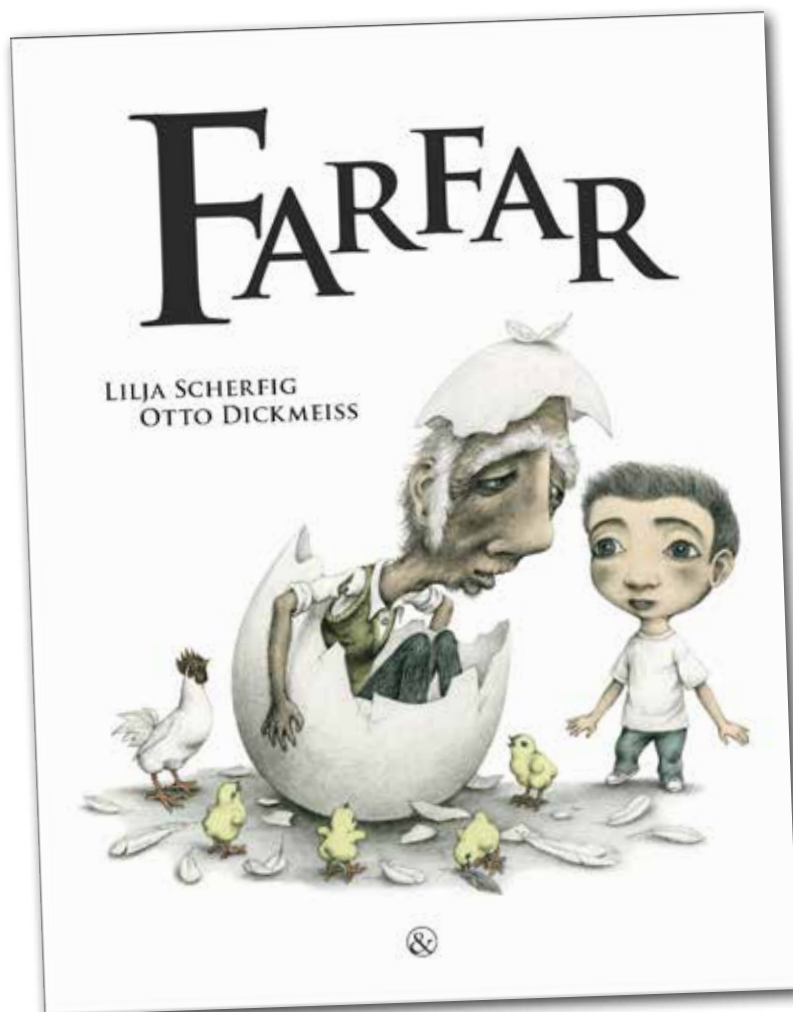

Undervisningsvejledning til

FARFAR

en billedbog med tekst af Lilja Scherfig
og illustrationer af Otto Dickmeiss

Udarbejdet af
Charlotte Anette Rifbjerg Erichsen og Sanne Kjerstein Madsen

Folkeskolens formålsparagraf

I Folkeskolens formålsparagraf § 1, stk. 2 står, at "Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle". Billedbogen FARFAR tager udgangspunkt i formålsparagraffen, således at eleverne bliver udfordret i ovenstående. Udover formålsparagraffen er der naturligvis skelet til danskfagets krav (se s. 10 ff.).

Resumé af FARFAR

Billedbogen FARFAR af Lilja Scherfig og Otto Dickmeiss handler om drengen Storm, der vokser op i en familie, hvor Storms far hader sin far. Storm har aldrig mødt sin farfar, men en dag skal farfaren bo hos dem, fordi der ikke er plads på plejehjemmet. Farfaren skal bo i hønseshuset. Storm synes, det er synd for farfaren, at han skal bo sammen med hønsene og spise familiens rester. Storms far har på ingen måde ondt af farfaren, da farfaren ikke behandlede faren godt, da han var dreng. Tværtimod.

Storm kan ikke forstå det, og han begynder så småt at tale med farfaren. I starten er Storm på farens side og synes også, farfaren er ond. Men en dag har farfaren bygget Storms modelflyvemaskine færdig. Den er blevet rigtig flot. Storms far ser det også og går amok. Han smadrer Storms flyvemaskine. Storm oplever dette som uretfærdigt. Storm står op imod faren og vender sig positivt mod farfaren. Storm giver farfaren en chance. Farfaren har brug for hjælp, da han gerne vil se havet. Storm hjælper farfaren med at komme afsted og blive fri. Det er en åben slutning, der kan tolkes som, at farfaren bliver fri for hadfølelsen, bliver fri for hønseshuset, bliver fri af livet etc.

Storm nægter at overtage farens mangeårige had til farfaren. Storm insisterer på selv at tage stilling og på sin ret til at være sød mod farfaren.

FØR – UNDER – EFTER

FØR

Undersøg forsiden og læs bagsideteksten

Billedbogen begynder i udgangspunktet med omslaget. Lad eleverne hurtigskrive hvad de ser, hvad de tror, fortællingen handler om.

Bladr bogen igennem

Hvor mange opslag er der?

Læreren kan evt. finde andre bøger af forfatteren og illustratoren, som kan medbringes i klassen fx til en udstilling.

UNDER

1. Læsning

I første omgang læses bogen højt i sin helhed af læreren. Lad eleverne følge med i illustrationerne og teksten.

Hurtigskrivning efter endt oplæsning

Lad eleverne hurtigskrive efter endt højtlesning af bogen om deres første indtryk, tanker, oplevelser med værket.

Elevernes udsagn skal ikke bruges til samtale i første omgang. Formålet med denne refleksionsøvelse er, at eleverne ved hjælp af skriften skal holde tanken fast og beskrive den første oplevelse med værket. Senere i forløbet vendes der tilbage til disse første udsagn, som ofte viser sig at have mange brugbare afsæt til den videre tekstskrivning.

2. læsning

Eleverne deles op i figurgrupper: Storm / Farfaren / Faren / Moren

Billedbogen læses igen, men denne gang skal de forskellige grupper ”skygge” bestemte figurer i fortællingen. Der kan noteres om både indre og ydre karakteristika, fx

Opslag # 4 hvor farfar er meget vred og rasende (indre karakteristik):

”Hans øjne stirrer klamt og gult. Og vredt. Munden ryster hvidt skum, og han svinger hånden i luften. Vil han slå mig?”

Opslag # 2 hvor Storm beskriver farfarens udseende (ydre karakteristik):

”Han ser underlig ud, min farfar. Det er øjnene. De er skræmte og gule. Og munden står åben hele tiden. Han lugter af babygylp, hvis man går tæt på”

Efter læsningen mødes eleverne i figurgrupperne og fremlægger deres observationer.

Eleverne tilføjer og kvalificerer deres beskrivelser af figurene. Der kan udarbejdes et diamantdigt / biodigt individuelt om den aktuelle figur (se s. 8).

Der dannes nye grupper med karakterer fra hver figur. I de nye grupper fremlægges de udarbejdede karakterer. Digtene læses højt.

Alle digtene afleveres til læreren, som samler den til klassens digtsamling om FARFAR. Digtene må gerne illustreres.

Digtene kan udstilles på skolens PLC, til et klassearrangement, læses op til en morgensamling m.m.

Arbejdet med digtene lægger også op til grammatiske opgaver, idet der arbejdes med forskellige ordklasser i skabelonerne til diamantdigt / biodigt. Grammatikken bliver mere vedkommende for eleverne, når opgaverne er en del af en kontekst.

3. billedlæsning

Bogen læses igen med afsæt i den nye viden om figurene. Eleverne skal atter observere, men denne gang er det illustrationerne, der skal have opmærksomhed. Eleverne kan fokusere på symbolske tegn. Eleverne læser opslagene kronologisk og tager afsæt i nedenstående spørgsmål:

Hvad får vi øje på?

Hvad kan det betyde?

Hvad siger teksten?

Man kan evt. undersøge et symbol ud fra en kristen vinkel, er for eksempel Gud repræsenteret?

Hvordan ses det?

Hvilken betydning har det?

Eleverne kan ligeledes have et blik for, hvor tekst og billede gentager hinanden.

Kan det have en betydning?

Hvad siger teksten?

Passer det sammen med illustrationen? Er det en udvidelse eller modsætning?

Efter læsningen arbejdes der i makkerpar med observationerne. Makkerparrene vælger et opslag ud, de vil gå i dybden med senere. Tag eventuelt en kopi i A3 af opslaget (husk indberetning til CopyDan).

Lav et "ekstra øje" som kan være med til at skærpe sanserne og fokusere på detaljerne. Et stykke papir/pap med en cirkel i.

Herefter bruges "øjet" til at undersøge opslaget.

Drøft med eleverne hvad de fik øje på i denne opgave?

Hvad kan det betyde?

Gå på jagt efter mønstre og symboler i opslagene.

Lad eleverne drøfte hvad Otto Dickmeiss vil fortælle med disse elementer?

EFTER

Adrian Chambers fire grundspørgsmål¹ til en tekst kan være et fint udgangspunkt for at få en refleksion og efterfølgende dialog i gang. Det er en god idé, at eleverne i første omgang får tid til at reflektere over spørgsmålene alene. Dette kan eksempelvis gøres ved at sætte tid af til tænkeskrivning, hvor eleverne i kladdehæfter skriver deres umiddelbare tanker. Efterfølgende

1 Chambers, Adrian: *Tell Me – With the Reading Environment*, Thimble Press 2011

kan eleverne dele deres refleksioner i makkerpar, og først derefter have en litteratursamtale i klasserummet. Fordelen ved dette er, at alle børn får en stemme og byder ind i et fortolkningsunivers. Det er ikke sikkert, alle elever vil byde ind mundtligt i den fælles litteratursamtale, hvilket betyder mindre, nu da eleven har reflekteret og bidraget omend i et mindre forum.

Endnu en gevinst ved Chambers grundspørgsmål er, at der ikke er et facit i form af en mesterfortolkning. Der er et fokus på elevens oplevelse, sansning og afsæt i elevens erfaringer.

Chambers fire grundspørgsmål:

Var der noget, du godt kunne lide ved historien?

Var der noget, du ikke kunne lide?

Var der noget, du undrede dig over?

Var der nogle mønstre, du genkendte i historien? Og var der noget i historien, der mindede dig om andre historier?

Skriveopgave

Hvad sker der til sidst? Og hvad sker der bagefter? Du kan vælge, at du er:

Storm og skriver i din dagbog

Journalist fra en avis der gerne vil skrive om sagen

Storms far der forklarer det hele til Storm i et brev

Stil forskellige krav til eleverne alt efter, hvor de er i deres skriftsproglige udvikling. Alle tre opgaver må meget gerne illustreres med symboler og detaljer, som knytter an til teksten.

Særlig udfordring til overbygningen

Vis eksempler på nedenstående gravsten, nekrologer og dødsannoncer

Gå eventuelt en tur på kirkegården

Hvad skal der stå på Farfarens gravsten?

Skriv en nekrolog

Lav Farfarens dødsannonce

Boganmeldelse

Læs eksempler på boganmeldelser

Lav en boganmeldelse i makkerpar hvor eleverne bruger:

WeVideo

Animoto

Powerpoint

Eller et andet digitalt redskab.

Der skal være speak, lyd, evt. musik og illustrationer fra bogen. Er der tid, kan eleverne selv bidrage med illustrationer.

Anmeldelserne kan laves til QR-koder, så man kan få en virtuel oplevelse hurtigt og nemt. QR-koderne kan hænge forskellige steder på skolen.

Skabeloner til digte

Diamantdigt

Et diamantdigt er et diamantformet digt, som eleverne kan arbejde med i fortolkningen af billedbogen. Se nedenstående opskrift:

Linje	Brug et navneord
Linje	Brug to tillægsord
Linje.	Brug tre udsagnsord i lang tillægsform (-ende)
Linje.	Brug to tillægsord
Linje.	Brug et navneord

Eksempel:

Sol
Smuk, gul
Skinnende, sprudlende, betagende
Varm, stærk
Solskin

(Diamantformet)

Biodigt

Et biodigt er et biografisk digt, som fortæller noget om en person – hvem han/hun er, ønsker og følelser. Biodigt betyder livsvigtige eller livstekst.

Digtet bygges op efter en bestemt struktur:

1. Fornavn
2. 2-4 karaktertræk (kan justeres)
3. Slægtsforhold (søn af, søster til ...)
4. Elsker/holder af (3 ting/mennesker)
5. Føler (3 eksempler)

6. Trænger til (3 eksempler)
7. Frygter (3 eksempler)
8. Giver (3 eksempler)
9. Ønsker (3 eksempler)
10. Adresse
11. Efternavn

Eksempel:

Emil

Fræk, idérig, opfindsom

Søn af Anton og Alma

Elsker Alfred, sin lue og være sammen med Ida

Føler vrede, glæde og kærlighed

Trænger til kærlighed, omsorg og forståelse

Frygter sin fars vilje, værkstedet og at andre ikke har det godt

Giver oplevelser, venskab og omsorg for de fattige

Ønsker at hjælpe, glæde og være sammen med Alfred

Katholt, Lønneberg

Svensson

Spørgsmål til teksten for alle klassetrin

Lad klassen lave ”Mads og monopolet”, og drøft nedenstående dilemmaer:

- Må man videreføre had/vrede fra en generation til den næste, som Storms far gør?
- Skal man altid tage parti i en konflikt, hvor man ikke selv er involveret? Og hvor længe?
- Må voksne bruge børn som allierede? Kan børnene blive et våben? Og hvad kan konsekvenserne være?
- Må man påtvinge børn bestemte meninger/holdninger?
- Har dine forældres mening farvet din holdning til en eller flere personer?

Må du have din egen mening derhjemme?

Børnekonventionen kunne være interessant at se på <http://ipaper.ipapercms.dk/UNICEF-Danmark/Brnekonventionen/>

Fælles Mål for dansk (indskolingen)

Lærervejledningen tager udgangspunkt i Fælles Mål for dansk. Fælles Mål for dansk består af fire kompetenceområder, men vi har valgt at fokusere på kompetenceområdet "Fortolkning".

1.-2. klasse

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer gennem samtale om litteratur og andre æstetiske tekster.
Færdigheds- og vidensområde	Oplevelse og indlevelse
Færdighedsmål	Eleven kan lege med sprog, billeder og fortælling.
Vidensmål	Eleven har viden om enkel poetisk sprogbrug og billeder.

Læringsmål

Eleverne kan udtrykke en teksts handling i billeder og forklare, hvordan billede og tekst hænger sammen.

Tegn på læring

Eleven tegner nogle personer fra teksten og fortæller, hvorfor han/hun har tegnet dem på denne måde.

Eleven tegner en vigtig situation fra teksten og fortæller, hvorfor han/hun har valgt den.

Eleven tegner en vigtig situation fra teksten og forklarer tekstens tema på baggrund af tegningen.

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer gennem samtale om litteratur og andre æstetiske tekster.
Færdigheds- og vidensområde	Fortolkning
Færdighedsmål	Eleven kan finde hovedindhold
Vidensmål	Eleven har viden om hovedindhold

Læringsmål

Eleven kan genfortælle handlingen i en billedbog.

Tegn på læring

Eleven nævner episoder fra billedbogen.

Eleven genfortæller billedbogens handling.

Eleven genfortæller billedbogens handling og vurderer, hvad de kan lide og ikke lide ved fortællingen.

3.-4. klasse

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster
Færdigheds- og vidensområde	Fortolkning
Færdighedsmål	Eleven kan forklare sin tekstforståelse
Vidensmål	Eleven har viden om sammenhæng mellem virkemidler og budskab i tekster

Læringsmål

Eleverne kan gengive handlingen i en multimodal tekst og forklare, hvilken problematik teksten sætter fokus på.

Tegn på læring

Eleven kan identificere budskabet i en billedbog.

Eleven kan omsætte budskabet i en billedbog til en kort animationsfilm.

Eleven kan vurdere klassens animationsfilm og brugen af virkemidler.

5.- 6. klasse

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til almene temaer gennem systematisk undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster
Færdigheds- og vidensområde	Oplevelse og indlevelse
Færdighedsmål	Eleven kan læse med fordobling

Vidensmål	Eleven har viden om at læse på, mellem og bag linjerne
-----------	--

Læringsmål

Eleverne kan udtrykke tanker om det symbolske lag i en tekst.

Tegn på læring

Eleven udpeger noget i en billedbog, der vækker forundring.

Eleven udpeger noget i en billedbog, der vækker forundring og giver et begrundet bud på, hvordan det kan tolkes.

Eleven skriver en reflektion om det symbolske lag i en billedbog, mens den læses.

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til almene temaer gennem systematisk undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster
Færdigheds- og vidensområde	Fortolkning
Færdighedsmål	Eleven kan udtrykke sin tekstforståelse gennem medskabelse af teksten
Vidensmål	Eleven har viden om metoder til medskabende arbejde

Læringsmål

Eleverne kan skrive et biodigt om hovedpersonen i en billedbog.

Tegn på læring

Eleven udfylder en skabelon med et biodigt om en karakter fra en læst billedbog. Biodigtet skal indeholde seks verslinjer, og de første ord i hver linje er fortrykt.

Eleven skriver et biodigt om en karakter fra en læst billedbog. Eleven formulerer på egen hånd alle ord i hver verselinje.

Eleven skriver et biodigt om en karakter fra en læst billedbog. Eleven formulerer på egen hånd alle ord i hver verselinje, og arbejder fokuseret med sproget, fx i form af rim, rytme og billedsprog.

7.-9. klasse

Kompetenceområde	Fortolkning
Kompetencemål	Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster
Færdigheds- og vidensområde	Oplevelse og indlevelse
Færdighedsmål	Eleven kan formulere egne oplevelser og sansninger i æstetisk sprog
Vidensmål	Eleven har viden om æstetisk sprogbrug

Læringsmål

Eleverne kan på baggrund af en læst billedbog kan formulere egne fortolkninger i et biodigt eller et diamantdigt.

Tegn på læring

Eleven skriver et biodigt eller et diamantdigt ud fra en skabelon.

Eleven anvender passende ordklasser i biodigt eller diamantdigt.

Eleven argumenterer for ordvalget i biodigt eller diamantdigt.

Litteratur

Scherfig, Lilja og Otto Dickmeiss (2015): *Farfar*, Jensen & Dalgaard

kan bestilles her: <http://bit.ly/farfar-jd>

FNs Børnekonvention: <http://ipaper.ipapercms.dk/UNICEFDanmark/Brnekonventionen/>

Folkeskolens Formålparagraf (2017):

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=192527#id022b0e44-841e-4caf-9378-363beaf94c1>

Fælles Mål for dansk (2014): <http://www.emu.dk/omraade/gsk-1%C3%A6rer/ffm/dansk>